

ANKARA BAROSU KADIN HAKLARI MERKEZİ

TÜM YÖNLERİYLE NAFKA ÇALIŞTAYI

SONUÇ BİLDİRGESİ

Ankara Barosu Kadın Hakları Merkezi olarak 12 Ocak 2019 tarihinde düzenlemiş olduğumuz “Tüm Yönleriyle Nafaka Çalıştayı” akademisyen, avukat, sivil toplum kuruluşu temsilcileri, yargıç, kadın örgütleri temsilcileri, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’ndan avukat ve uzmanların katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Bir süredir kamuoyunda devam etmekte olan yoksulluk nafakasının süreli olması hatta kaldırılması tartışması, Merkezimizce dikkatle takip edilmiştir. 10 Ekim 2018 günü Adalet Bakanlığı ve Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından düzenlenmiş olan “Nafaka Çalıştayı” sürecin bir yasal değişikliğe doğru gittiğini göstermiş olup, bu durum bizzat Adalet Bakanı tarafından da dile getirilmiştir ve halen de dile getirilmektedir.

Bu nedenle Merkezimizce, ülkemizde yaşayan her kadını yakından ilgilendiren bu konuya ilişkin bir Çalıştay düzenlemek zorunlu hale gelmiş , Çalıştayımızda nafaka konusu konunun uzmanları ile tüm yönleriyle tartışılmıştır.

Öncelikle ifade etmek gerekir ki; nafaka tartışması kamuoyunun önüne nafaka mağdurlarının olduğu iddiası üzerinden getirilmiş, tekil örnekler üzerinden mağduriyetler yasal düzenleme talebinin dayanağı olarak ileri sürülmüştür tekil olarak ifade edilen örnekler, birkaç günlük evlilikten kaynaklı ömür boyu nafaka ödemeye yöneliktir. Nafaka dosyalarının ne kadarı bu durumdadır, kaç kişi bu şekilde nafaka ödemektedir bilinmemektedir. İleri sürülen mağduriyetlere ilişkin hiçbir bilimsel kriter, araştırma veya veri sunulabilmiş değildir. Bu tür verilerin ve araştırmaların mevcut olmadığı da yetkililer tarafından dile getirilmektedir. Tanımı, sayısı, oranı belirsiz bir mağdur erkekler iddiası üzerinden yasal değişiklik girişimi son derece sakıncalıdır. Kaldı ki sınırlı sayıda mağduriyet olsa bile, her türlü eşitsizlik ve cinsiyetçi politikalar altında yoksulluk ile hayatlarını sürdürmek durumunda kalan ülkemiz kadınlarının yaşamış olduğu tablonun dikkate alınması gereklidir. Nafakanın bu açıdan tartışılması konuyu özünden uzaklaştırmaktadır.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 175. maddesinde düzenlenmiş olan nafaka konusunda ne yazık ki kamuoyuna yanlış bilgi verilmektedir. Kasıtlı yapıldığını düşündüğümüz bu yanlış bilgilendirme, sürecin yanlış bir şekilde anlaşılmasına ve seyrine neden olmaktadır. Bilimsel verilere dayalı bilgi olmadan bir yasal değişikliği tartışmak olanaklı değildir.

Öte yandan Medeni Kanun’da ifadesini bulan yoksulluk nafakası esasen süresiz değildir. Medeni Kanun’un 176. maddesi nafakanın kaldırılması koşullarını düzenlemektedir ki sözkonusu koşullar oluştuğunda, çoğunlukla yargı tarafından geniş yorumlanarak yoksulluk nafakası kaldırılmaktadır. Dolayısıyla yoksulluk nafakasının süresiz olduğu iddiası gerçek dışıdır.

Süresiz olan, daha doğrusu çocukların 18 yaşına gelmesine kadar devam eden nafaka, iştirak nafakası olup, velayet kendisine verilmeyen eş tarafından ödenen nafaka biçimidir.

Yoksulluk ve iştirak nafakası, bilinçli olarak karıştırılmakta, adeta kadınlara ödenen nafakanın asla kaldırılmayan bir nafaka olduğu biçiminde bir algı yaratılmak istenilmektedir. Burada üzücü olan, çocuklar için ödenen nafakanın da tartışmanın bir parçası haline getirilmiş olmasıdır.

Yine yürütülen tartışmaların bir diğer yönü de, yurt dışı örnekler ile kıyaslama yapmak, Dünya Küresel Güç sıralamasında ikinci sırada yer alan İsviçre başta olmak üzere bazı Avrupa ülkelerinden örnekler vermek biçimindedir. Nafaka hukuku toplumdan topluma farklı düzenlemelere tabi olmasına, nafaka konusu, her toplumun refah düzeyine, devletin sosyal yardım ve sosyal güvence sağlama düzeyine, toplumun sosyo-ekonomik yapısına, toplumsal cinsiyet eşitliği düzeyine, kadınların istihdama katılım oranına, kadının ücretsiz ev içi emeğinin karşılığının hukuksal mekanizmalarla sağlanıp sağlanmadığına göre farklılıklar göstermesine rağmen, ve nafaka, ailehukukunda en az teorik ve ampirik çalışmaya konu olmuş alanlardan biri olmasına rağmen, dünyanın hiçbir yerinde süresiz nafaka olmadığı iddia edilmektedir. Örneklemeler yanlış bilgiler içermektedir. ABD ve pek çok Avrupa ülkesinde süresiz nafaka uygulaması mevcuttur ve bu ülkelerden söz edilmemesi düşündürücüdür. Örneğin İngiltere'de nafaka borçlusu eşin ölmesi halinde dahi, belirli şartlarda, nafaka ödeme yükümlülüğü, tereke üzerinden ödenmeye devam edilmektedir. Bu açıdan uluslararası örneklerin objektif ve doğru bilgi temelinde verilmesi önemlidir. Kadın erkek eşitliği, cinsiyet politikaları, kadın işsizliği ve yoksulluğu açısından ülkelerin durumu, ülkelere ilişkin özgünlükler gözlemlenmeden yapılan kıyaslamaların bilimsel olmadığını belirtmek gereklidir.

Bu ve benzeri manipülatif açıklamalar ne yazık ki kamu görevi yürüten yetkili kişiler tarafından yapılmakta, hatta yüksek yargı organı temsilcileri dahi yönlendirici yorumlarla taraf olmaktadır. Bu durumu kaygı verici bulduğumuzu belirtmek isteriz.

Nafaka konusunun sağlam bir zeminde tartışılabilmesi için, tarihsel arka planının iyi araştırılması, kadın ve erkeğin toplumdaki konumu, eşitsizlik ve kadının yoksulluğu üzerinden ele alınması, verilerle desteklenmesi gerekmektedir. Türkiye'de kadınların iş gücüne katılma oranı 2018 için yüzde 34,9 iken erkeklerde bu oran yüzde 73,5'tir. Oranlar kadın yoksulluğunu ve eşitsizliği gözler önüne sermektedir. Eşitsizliğin ürettiği yoksulluk konuşulmadan nafakanın tartışılması, son derece sakıncalı sonuçlara neden olabilecektir. Kadınların işgücüne katılımı eşitsiz, çalıştığı iş kayıtdışı, düzensiz ve güvencesizken, ev içi ücretsiz emek ve bakım emeği ve eğitim öğretim alanındaki eşitsizlikler çözülmemişken, nafaka konusunda yasada kadınlar aleyhine bir düzenleme yapılması kabul edilebilecek bir durum değildir.

Nafaka üzerinden yürütülmekte olan tartışma temel dayanağını, 2017 yılında hazırlanan "*Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*"ndan almaktadır. Kısaca "Boşanma Komisyonu Raporu" olarak bilinen Rapor, nafakanın yanında velayet, gizli yargılama, arabuluculuk, basit yargılama, mal rejimi, hatta ve hatta 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a ilişkin değişiklikler dahil kadınlar aleyhine öneriler içermektedir. Raporun özü, esasen boşanmayı zorlaştırmayı ve hatta engellemeyi hedeflemekte olup, Rapor kadını aile içinde tanımlayan ve oradan başka bir

yerde kabul etmeyen siyasal bakış açısının ürünü olarak hazırlanmıştır. Bu nedenle nafaka tartışmasını, kadınları erkeklerle eşit görmeyen ve bunu her fırsatta ifade eden siyasal iktidarın bakış açısından bağımsız ele almak olanaksızdır.

Belirtmiş olduğumuz Rapor'da yer alan öneriler, kadınlar aleyhine yasal düzenlemelerin devam edeceği sinyallerini vermektedir. Kadınların boşanma durumunda hayatını sürdürebilmelerinin temel dayanaklarından biri olan yoksulluk nafakası hakkının tartışmaya açılmış olması, Medeni Kanun ve 6284 Sayılı Kanun'un da tartışmaya açılacağı endişelerine yol açmaktadır.

Şiddet, yoksulluk, eşitsizlik gibi kadınların yaşadığı pek çok ciddi sorun var iken ve bu sorunlara ilişkin çalışmalar yapılması gerekirken, nafakanın sınırlandırılmak istenmesini çok sakıncalı bulduğumuzu belirtmek gereklidir. Sosyal devlet ve kadınlar için sosyal güvenlik mekanizmalarının çok sınırlı olduğu bir sistemde nafakayı sınırlamak, kadınların boşanma ile düşecekleri yoksullukla onları baş başa bırakmak anlamına gelecektir. Evliliğin bitmesinin ardından, hayatın her alanındaki eşitsiz koşullar nedeniyle yoksulluk kadın için kaçınılmaz bir sonuç olmaktadır. Kadınların boşanmanın ardından nafakaya ulaşmasını güçleştirmek ya pek çok kadını sadece sosyal yardımlara muhtaç edecek ya da kadınlar boşanmanın ardından hayatını sürdüremeyeceğini düşüneceğinden boşanmadan vazgeçmek durumunda kalabilecektir. Yasal ve fiili olarak kadın erkek eşitliği sağlanmadan nafakanın süreye bağlanması halinde, kadın mutlu olmadığı belki de şiddet gördüğü bir evliliğe mahkum olabilecektir.

Tartışmanın bu şekilde sürdürülmesi; evliliğinin başında psikolojik/fiziksel/cinsel şiddet yaşamaya başlamış olan kadınların, maruz kalmakta olduğu olumsuz muameleye daha uzun süre katlanmaya mecbur bırakılması anlamına da gelebileceği unutulmamalıdır.

İfade etmiş olduğumuz tablonun kadınlar için tam bir yoksulluk ve şiddet anlamına geleceğini belirtmeye bile gerek bulunmamaktadır. Medeni Kanundaki nafaka düzenlemesi de tam olarak bunun için mevcuttur. Boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek kadının mağduriyetinin nafaka ile karşılanmasından daha doğal bir şey yoktur. Bu nedenlerle Türk Medeni Kanunu'nda bu kapsamda bir değişikliğe ihtiyaç bulunmamaktadır.

Bu noktada Anayasa Mahkemesi'nin 2011/136 E. ve 2012/72 K. sayılı ve 2015/57 Başvuru Numaralı kararlarını hatırlatmak gereklidir. Anayasa Mahkemesi, her iki kararda da nafakanın süreli olması düzenlemesini tartışmış ve Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesini Anayasa'ya aykırı bulmamıştır. Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa'ya aykırılık tespit etmediği bir yasa maddesinin değiştirilmesinin tartışma konusu yapılmasını sakıncalı bulduğumuzu belirtmek isteriz.

Nafaka ile bağlantılı olarak kadınlar, hiçbir iş yapmayan, eş parasıyla gününü gün eden insanlar biçiminde lanse edilmektedir. Kamuoyunda da böyle bir algı yaratılmak istenmekte olup, ücretli bir işte hiç çalışmamış ya da çalışmamış kadınların ev içi emeği yok sayılmaktadır Oysa kadının evde sürdürdüğü ücretsiz her bir işin ve ayrıca bakım emeğinin ciddi bir ekonomik değeri söz konusudur. Üstelik kadın ev içi emeğini aileye harcamaktadır, dolayısıyla aileye harcanan ev içi emek de erkeğin dışarıda harcadığı emek de eşit değerdedir.

Bu sebeplerle kadınların aile için harcadığı emek yok sayılmadan nafaka meselesinin konuşulması gerekmektedir.

Yukarıda nafakaya ilişkin bilimsel çalışma olmadığını belirtmiştik. Böyle bir çalışma olsa idi, esasen kadınların çoğunluğunun şiddet ve nafakayı tahsil edememekten kaynaklı, nafaka almaktan vazgeçmek durumunda kaldığının tespit edileceğini düşünmekteyiz. Zira aslında nafakayla ilgili asıl mağduriyeti kadınlar yaşamaktadır ve nafakanın tahsil edilememesi gibi ciddi bir problem söz konusudur. Kadınların çoğunluğu mahkeme kararı olsa dahi hem yoksulluk hem iştirak nafakasını alamamaktadır.

Bu nedenle nafakanın süreyle sınırlandırılmasının değil, nafakanın kadınlara ödenebilmesinin sağlanması konusunda düzenlemeler yapılmalıdır. Çeşitli ülkelerde olduğu gibi tahsil edilemeyen nafakanın devlet tarafından ödenmesi ve arkasından nafaka yükümlüsüne rücu edilmesi yöntemi konuşulmalıdır.

Çalıştayımızda nafakaya ilişkin yapılmış olan kapsamlı değerlendirmeler yukarıda ifade ettiğimiz biçimde ortaya konulmuştur. Çıkan sonuç ise nafaka konusunda Medeni Kanun'da bir değişiklik yapılmaya ihtiyaç olmadığı yönündedir. Nafaka sorununa kadınlar açısından bakıldığında, kadını güçlendiren politikalar ve eşitlik çerçevesinde yaklaşılmadan yapılacak değerlendirmelerin kadınlar için son derece olumsuz sonuçlar doğuracağı tespit edilmiştir.

Bu kapsamda kadın örgütlerinin, bu alanda çalışan hukukçu, akademisyen ve sosyal çalışmacıların deneyim ve birikimleri dikkate alınmalıdır. Nafaka konusu bu birikim olmaksızın, belirsiz tekil örnekler ve tek başına erkek mağdurlar üzerinden konuşulmamalıdır. İstisnalar üzerinden yasa yapılamayacağını belirtmek gereklidir. Nafakanın tahsili konusunda devletin ödeme yapabileceği yol ve yöntemler üzerinde kafa yorulmalıdır.

Kadınların yaşamış olduğu ciddi ve köklü sorunlar üzerine kafa yorulması ve bu sorunlar kapsamında yasal düzenlemelerin konuşulması gerekmektedir. Nafakanın sınırlandırılmasına değil, kadınların haklarını daha da ilerletecek yasal düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır. Kaldı ki bu tartışma ile önerilen yasal düzenleme, devletin onayladığı BM Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi ve Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) dahil uluslararası sözleşmelere de aykırıdır.

Ankara Barosu Kadın Hakları Merkezi olarak nafaka tartışmasında kadınların yanında taraf olduğumuzu belirtmek isteriz. Çalıştayın sonuçları ilgili bütün kurumlarla paylaşılacak, bu yasal düzenleme konusunda fikirlerimiz Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve ilgili birimlere aktarılacaktır. Öte yandan konuya ilişkin çalışmalarımız sürecektir, kadınların şiddetsiz, eşit koşullarda yaşamlarını sürdürebilecekleri yasal haklara ulaşma konusundaki mücadelemiz devam edecektir.

Kamuoyuna saygılarımızla duyururuz.

ANKARA BAROSU

KADIN HAKLARI MERKEZİ